אל תראוני שאני לבנונית

מאת ד"ר ישראל אלדד

ויתמימה (לוט). תמהון אחר תמהון. אמר: כמה אבוד בכסף וזהב, באבנים טובות ומרגליות. הה"ד: עושר שמור לבעליו לרעתו. ריב"ל אמר: זה לוט... שהיה רוצה להוציא ממונו משם. (מן המדרשים לפרשת השבוע: וירא).

ל עניין זה של הצבעת ישראל בעד סאנקציות על דרום־אפריקה ועד לגרושה מארגון האומות המאוחדות־מאוד:

לפעמים מדהים ומפחיד לראות כמה מהתכונות הגלותיות השלילות נסלגו עמנו עד לתוך תוכני המדינה. וכמה מהמצבים הטראגיים שנקלענו לתוכם בהיותנו בגולה, ליתר דיוק ולצורך זה: בגלויות השונות והמגוונות, חורדים עלינו ומבכים אותנו. לוגעים היינו ליהודי הרוקד „מה יפית" בפני הפרעיך". אך „מה יפית" זה היה הכרח של חיים ממש. מה לא־יפית הוא לעומת זאת „מה־יפית" שאנו מרקדים לעתים קרובות לגמרי שלא בהכרח של חיים. גם רבה של מוסקבה מוכרח לשיר שיר תהילה למשטר בה ולהסתיר מציונות וישראל — מילא. אהו אונס של משט. אבל יש בהיסטוריה היהודית שאנוסים לא היו כל־כך אנוסים, או שהיו אנוסים בקצת קצת אהבה ורצון. מסוג זה הוא ודאי גם האונס שיהודי דרום־אפריקה — למשל לענייננו זה היום — נאנסים, כביכול, להסתיר מהצבעת מדינת ישראל ולשיר שיר תהילה למשטר הנוכחי בדרום־אפריקה. להם יש ברירה מה שאין לו ליהודי בריה"מ. אלא שלברירתם נשוב בסוף הדברים, לפני כן נבדוק מה־יפית שכזה לא מצד יהודי הגולה, כי אם דוקא מצד מדינת ישראל.

הצבעת ישראל באו"ם ארגון אומות „מאוחדות" בעד סנקציות וגירושה של דרום־אפריקה — זוה פירוש הצבעה מעבר לסייגים המילוליים — גם היא רחוקה להיות למרות מראה־הפנים, מעשה ריבוני מלא מבוסס על אינטרסים בלבד.

ונכון אמרה שרת החוץ שאכן היה כאן צירוף של עקרונות ואינטרסים. אלא שכגבד עקרונות ואינטרסים אלה מתיצבים אולי עקרונות ואינטרסים אחרים שמן הראוי היה לשקול אותם.

*

אין צל של ספק בכך שחוש הצדק עמוק בנו יותר מאשר אצל כל אומה ולשון בעולם. על איזה. מילא. אתה עוד יכול לאמר שהוא נתעורר לריב את ריב הצדק, כאשר העולל נעשה לו. אברהם אכינו — כפי שאנו קוראים בפרשת „שבוע" — בא לריב את ריבה של סדום. מילא, גם כאן למרות הטיעון העקרוני עדיין אתה יכול למצוא אולי צד של אינטרס: לוט. אולם מה לו משה רבינו? פעם ראשונה הוא אמש מכה מה המצרי אשור מענה ישראלי. פעם שעיה הוא מתערב בריב בין שני יהודים. גם זה עדיין בסדר מצד מהגיג העם לעתיד לבוא. אבל מה הוא מתערב באותה התנפלות שמתנפלים פושעים על בנות יתרו? זה וודאי ריב־לא־לו? הוא אביר, הוא בן־נגילמן, הוא באמת איש הצדק ואינו סובל עוול. אין פירושו של דבר שהוא עצמו לא יצמוח אחר כך להכות ולשנוא את המדיינים כאשר הללו יפגבו בנו אי להלחם עד חרמה בשבטיהם. אך אין הוא יכול לראות בהתנפלות ודיכוי שכזה לא הבאר במדיין. והוא מתערב.

אמת נכון הוא, שיהודי דרום־אפריקה עצמה נהנים לא מעט מעצבם של הנזעים השחורים שם. נהנים מהעבודה הזולה ומתעשרים יחד עם הלבנים השליטים, אבל אין ספק אצלי שאצלם, יותר מאשר אצל הגויים, המצפון אינו שלם. ומבחינת האחוזים ודאי גדול למדי ויותר מזיר חלק היהודים בקרב האינטליגנציה הלבנה המתמרדת נגד „האפרטהייד". זה במנו. ואף על פי כן אין לזה שייכות לענייני הצבעה של מדינת ישראל באו"ם ארגון או"ם. הנה יושב כיום בתוכנו מי שהיה רבה הראשי של דרום־אפריקה, הרב ל. י. ראבינוביץ' ומי שלוחם שם נגד ה„אפרטהייד" (שם הוא נלחם, ולא כהרבה „גברים" ישראלים העושים זאת במלל־פה ובזול הזול כאן). ואלו היו הין מן הין מן ה„ריאליסטים" ומאנשי השמירה על ה„יש הקיים" אם לא לאמר, בעלי חזות ומעסיקי שחורים בעבודה בזול הזול), ונרמז לו, לרב הראשי, על ידי מי שנרמז שפשוט כך אין הוא אישיות רצויה ביותר, וגם כאן יצא בהרצאות ומאמרים נגד ה„אפרטהייד", ובכל זאת אף דעתו לגמרי אינה נוחה מאותה הצבעה. ונראה שכשם שישנם „אנוסים"־מרצון ואהבה בין יהודי דרום־אפריקה, כן ישנם „אנוסים"־מאהבה־ומרצון בין מדיניאי ישראל. ומשאתה רואה ושומע על הכרכורים הרבים שאנו מכרכרים יתר־על־המידה־הראויה בפני בני־גזעים־לא־לבנים, לא תמיד יש לך רושם שזה בא מתוך חשבון מדיני. לעתים קרובות נדמה שיש כאן מעין הרגשת־אשמה, מעין־רצון־הקרבה־ומתת לאו דוקא פוליטיים. לפעמים נדמה לך שישראל זאת כאילו מתנצלת בפני הגויים ההם על שהיא.. לבנה, כשם שבאירופה היו יהודים־שוחרי־אמנסטי־פציה רואים צורך לעצמם ולזכויותיהם להתנצל על אפם הארוך ושחור־שערם. כאילו כדי לחפות על רגש העליונות של הגזע הלבן, אנו מכרכרים ויוצאים אף מהכלים הסבעיים והאנוכיים שלנו, כדי להוכיח להם שאין אנו ככל הלבנים, אם כי בצורפת או באיטליה אתה מוצא מגע בין הלבן והשחור, מגע אנושי טבעי ללא כל פירכוז נפשי של רגש אשמה. כשם שאאירופאה היה ה„מה־יפית" של האמנסטיפציה מעין כפרה לה „אתה בחרתנוני", על אמנסטיה גם כלפי הנזע הלבן, כך כאן נעשים מעשים, ובעיקר בצורה שהם נעשים, הבאים לבער כאילו על היותנו לבנים. וכאמור: לא תמיד מבחינת אינטרסים מדיניים הוא גם הפרת החלטה של אומות מאוחדות מצדה הפרה יחידה היא, ישנן ארצות שבהן מוחרמת ואסורה לשון יהודים, ישנן ארצות שבהן נרדפת דת יהודית. ישנן ארצות המנהלות חרם כלכלי על ובנציגים עויינים. ישנן ארצות שלא בעל־עור שונה כי אם בעל־דעה שונה נרדף עד חורמה.

ובכן מה? העילה על דעת מישהו להציע סאנקציות נגדו או לגרשו מארגון האומות המאוחדות?

אם כן, אך ורק מכיון שכאן, בעניין ההפלייה בדרום־אפריקה הקשה והמביישה, נמתמן רוב, באשר יש כבר רוב לעמים צבעוניים כאו"ם ? והחפלייה אחרותן עליהן ישתוק האו"ם מכיון שיש לבניהן קנונות: אתה לא תצביע נגד האפלייה אצלי ואני לא אצביע נגד האפלייה אצלך. אתה לא תדרוש ממני לפתוח את הסוגר אל בארץ אחרת את התנהגותו, זה כבר חורג מגדר הנוכחה העקרונית ונכנס לגדר המדיניות. ואם לגדר המדיניות — יש לנעמיד דברים אחדים אל אמיתותם. ואנו דנים לפי שעה ללא כל קשר עם בעיית היהודים בדרום־אפריקה. כאילו לא היו שם יהודים.

*

ד אמנם ארגון האומות המאוחדות הזה רשאי להתערב עד כדי כן במשטר פנימי של ארץ? האמנם עומד הוא תמיד בתקיפות כזאת על משמר זכויות האדם? האמנם מפעיל הוא כלפי כל ארץ שיש בה הפלייה אז כוח הסנקציות ואיום הגירוש? האמנם פועל בו צדק מוחלט ללא משא־פנים ?

והרי רק השבוע שמענו הודאה מפורשת מפי שליח עוזבה שהוא מתכוון לגשת לבטל את משטר העבדות? שמענו אי לא שמענו? והרי ידענו על כך. ואף על פי כן, העיזה אותה סעודיה להרים יד נגד דרום־אפריקה שהמשטר שם אינו של עבדות, אם כי משטר של הפלייה שליל עבודה המתקרבת לעבדות, ודעיין רחוקה ממנה. כי רק כוח העבודה נקנה בזול ולא גופו של אדם כמו בסעודיה זאת. ועם סעודיה זאת אנחנו הצבענו בעד גירוש דרום־אפריקה מארגון אומות זה...

ולא הציע עד היום אף אחד לגרש את סעודיה מהאו"ם באשר יש בה משטר של עבדות, עבדות ממש.

אנחנו עוד נראה בקרוב בימינו מה תרחש בין השבטים השחורים בתוכני אפריקה. איזה קולוניאליזם ואימפריאליזם ודיכוי יתפתחו בינם לבין עצמם! אך לפי שעה דיינו במה שמתרחש בין עמים וגזעים „לבנים". וכי ההפלייה הגזעית בדרום־אפריקה היא ההפלייה היחידה בעולם? אז אינו מין של רדיפה אחר־הכרה מצד עמי אסיה ואפריקה מעבר לצד של התעולת הפוליטית הקונקרטית שבדבר, מתוך איזו חולשה נפשית. ומי יודע אם לא זה הדחף „להיראות קצת־שחורים בעיני אפריקה", אם לא הוא שהכריע למען הצבעה ההיא שאינאינטרס המדיני שבה אינו תואר וברור לגמרי.

*

ע שהוא נגד ה„אפרטהייד", נגד דיכוי עם אחר מטעמי גזע וצבע, אין הוא מוכיח זאת על ידי הצבעות, כי אם על ידי התנהגותו. כל זמן שאין אנו נמנעים מלשבת כאורחים יחד עם שחור, לתת לו שחיון וכויות ושוויון תנאי עבודה וכר וכו', מהדברים המכריעים, הרי שאנו מוכיחים בפועל היכן אנו עומדים בחזית זאת. אולם כשאנו נתבעים להכתיב למישהו בארץ אחרת את התנהגותו, זה כבר חורג מגדר ההכרחה העקרונית ונכנס לגדר המדיניות. ואם לגדר המדיניות — יש להעמיד דברים אחדים אל אמיתותם. ואנו דנים לפי שעה ללא כל קשר עם בעיית היהודים בדרום־אפריקה. כאילו לא היו שם יהודים.

*

ד הרי צדק מר בגין שרמז בכנסת על כך שעם המצביעים נגד דרום־אפריקה היו על־פי־רוב שגרירים סוציאליסטיים ועם הנמנעים מהצבעה נגדה היו על־פי־רוב מדינות דמוקראטיות, שאצל הרוב המכריע שבהן אין זכר להפלייה גזעית.

לא היה שום טעם מכריע — מחוץ לטעם הנפשי־גלותי־אמנסטיפציוני הזה שב„אל תראוני שאני לבנונית" — למה ישראל לא תימנע מהצבעה תוך כדי הכרה ברורה שהיא, כמובן, נגד ההפלייה, אלא שארגון אומות מאוחדות זה, שאינו בנוי, למעשה, על צדק ושוויון ואינו מגנה ואינו מטיל סאנקציות ואינו מגרש כל מדינה שיש בה הפלייה, בארגון אומות זה אין מקום ואין זה מוסרי כלל להצביע נגד דרום־אפריקה דוקא.

*

ו עתה לצד היהודי ההוא.

אולי יהיה זה מעניין, אם לחיזוק הטענה שאמשש בדברים שאמר דובר... פס"ם. כי לא רק מר בגין צדק, גם מר חזן ממפ"ם צדק. אודבא, שמעו ותמהו.

ואלה דברי מר חזן:

„על מהות משטר אפשר ללמוד מיחסו ליהודים. משטר זה שמדובר בו התייחס בסובלנות ליהודים ואף איפשר לתנועה הציונית להתקיים כתנועה לי־גאלית יחידה ליד המפלגה השלטת.

ציטוט? כן. מדוייקת? כמעט. כמעט, כי במקום הדברים שכתבתי „משטר זה שמדובר בו" נאמר על ידי מר חזן: „המהפכה הקובאנית".

זהו. מר חזן תבע מישראל ומדמיינית החוץ שלה להתייצב נגד ארה"ב ובעד קובה של פידל קאסטרו, לא רק בשם העקרון כי אם גם מכתיבת האינטרס היהודי החיובי, עד כדי כך, שנחפז להגדיר ש„על מהות של משטר אפשר ללמוד מיחסו ליהודות ולציונות". אינני מרחיק לכת כל כך כמו חזן, שאם כן חייב היתי לקום ולאמר שהמשטר הסוב ביותר בשביל יהודי אירופה לפני 1939 היה המשטר... הפאשיסטי של מוסוליני ש„התייחס בסובלנות ליהודים ואיפשר לתנועה הציונית להתקיים כתנועה ליגאלית יחידה. ליד המפלגה השלטת", כן, כך מר חזן, אל תתעלף. והיתיתי חייב להמשיך וללמוד משהו על מהות המשטר הקומוניסטי שגם אם מר חזן יידחף לאמר שיש בו סובלנות ליהודים, לא יוכל לומר שהוא „מאפשר לתנועה הציונית להתקיים". ובכן, מר חזן, מרוב להיטות למען קאסטרו קצת נחפז ונעץ סכין שלא במתכוון ודאי כנגד אי בלב המהות של המשטר הקומוניסטי.

אולם לאחר שיר מזמור זה לקובה על בסיס יחסה ליהודות ולציונות, הוסיף מר חזן דברי שבח לשרת החוץ על... העמדה הישראלית בהצבעה על דרום־אפריקה.

אם להמשיך בהגדרת מהותו של משטר על פי יחסו ליהודות ולציונות, יצא דבר משונה למדי ואולי לא נעים לכולם של „יכים מסוגו של מר חזן: יחסה של „משלת־ה„אפרטהייד" „המחפיר ליהודים הוא יחס סובלני ביותר ויחסה לציונות ולקרנות הציונות ולהעברת כספים לישראל למרות המרות ההגבלות החוקיות, הוא הרבה יותר מסובלני.

ואני מזכיר כך דרך אגב, עניין זה של קרנות והעברת כספים, משום שהקרנות הציוניות והישראליות, שמהן נהנים אנשי מר חזן ושאר לוחמי חופש בישראל, לא מעט, נהנות לא מעט מכספי דרום־אפריקה, ולא אכנס ברגע זה להישוב איזה חלק מאותם כספים בא הודות למשטר הגיזעי שם, כשם שלא אבדוק כמו היום איזה אחוז מהעושר של הקיבוץ הארצי בא אל מאדמות ערבים פליטים או לא־כל־כך־פליטים, שהוא נלחם להחזירם, להחזרת הפליטים כמובן לא־לא להחזרת האדמות להם.

ואם כן, המשבון היהודי והציוני הוא ברור למדי. זו היתה הצבעה נגד משטר שיחסו ליהודים ולציונים היה חיובי, גם אם הטעמים ליחס זה אינם — או לא היו — אידיאליסטיים כל־כך.

ונותר המשבון הישראלי.

כאן רוצים לשכנע אותנו שהיה צורך מדיני, צורך היחידות עם מדינות אפריקה מסויימות. ואף זהו חשבון צבוע ביותר.

לא מזמן הצביעו מדינות אפרקניות נגדנו עם הגוש של הסין, ומדינות הנחשבות על יחידותיות, מדינות שיש לנו אתן קשרים רבים ואשר אנו מלמדים את הנוער שלהן אצלנו ועל חשבוננו, וזו אמרו לנו: אין חשיבות להצבעות, אפילו לא להצדרנות מדינות של בורמה בקהיר ובלבגראד, אפילו לא להצבעות של גאנה באו"ם. העיקר הוא המשך הקשר המעשי. ולפתע פתאום יש חשיבות לחרמת היד? ולפתע פתאום אי־אפשר להסביר להם, ליחידים ההם, הסברה משולשת זאת:

א. האו"ם אינו מטל סאנקציות על הפליות ודיכויים במדינות אחרות, על משטר עבדות וכו'.

ב. יש לנו קשרים עם דרום־אפריקה לא פחות מאשר לכם עם מצרים. שלחנו לכם את הצבעתכם עם מצרים, שלחו לנו.

ג. אנו עם מיוחד בעולם בזה שיש לנו יהודים בכל העולם, בכל משטר. אם נרצה או לא נרצה, אם הם ירצו או לא ירצו, הם בני ערובה. אי־אפשר היה?

על יסוד שלושה אלה מה אנו מבקשים מהם, מהיחידים הם? רשות להצביע בעד ה„אפרטהייד"? חלילה וחס. אנו „מבקשים רשות" להמנע תוך כדי האהרה ברורה.

ישנן מדינות יחידותיות לנו למעשה, כגון יוון, שאינן באות בקשר רשמי אתנו, להכרה זה־יורה גם מתוך נימוק שיש להם מעין בני־ערובה במצרים, או שישנם אינטרסים כלכליים, ואנו מקבלים זאת. ישנן מדינות הקשורות זו בזו בבריתות הדוקות ביותר ואינן מצביעות תמיד ובכל עניין יחד. רוח אנו חייבים לעשות זאת כדי לקנות אם לכם של מדינות יחידותיות, אי כדי להוציא טענה מפי אויבים? במחיר גבוה שכזה „מציאה" מפוקפקת כל־כך? אכן אם יש אונס כאן, הרי גם הוא קצת יותר מדי אונס־תוך־חיבוק ונישוק.

אמת נכון הוא מה שאמרת שרת החוץ שהאינטרס העליון המנחה אותנו הוא בשחון ותועלת ישראל. חבל רק שהיא החלישה עקרון זה בבואה להסביר את ההצבעה ההיא גם על ידי העקרון האחר של הצדק המחולש ועל ידי האופי היהודי העמוק. שני אלה הם חלקלקים מאוד והם הביאו ומשמיכים להביא יהודים רבים לפעולות שהן בסופו של דבר מסתייגות בתתאבדות העם היהודי. ועל כן מוטב למען הבהירות להשאיר בעקרון העליון של בשחון וקיום ישראל. ובשחון וקיום ישראל לם למען העם היהודי, גם על כך אין חיוכח. לעומת זאת לא הצליחה ואף לא ניסתה שרת החוץ להוכיח, שאכן הימנעות מהצבעה „עקרונית" זאת בארגון אומות צבועות אלו, לא היתה יותר מועילה והולמת את מצבנו וצרכינו בישראל ובעולם מאשר השלילית עם עמודיה ועם נאצר ועם ניהרו בעד שחיון ועדק ובעד גירוש וסנקציות.

*

ן אחרון אחרון החשבון הפנימי שלנו עם יהודי דרום־אפריקה.

אין צריך לאמר שהם זכו ליחס גרוע יותר מאשר זכו יהודי ארה"ב והלא־ציוניים דוקא. הגוטאבלים, כאשר הללו האחרונים הלהו להמסיך מרבקים למען השם ולמען „מעמד היהודים שם: מיד להחזיר את סובלן. ועדיין הנה מחוקק מי השפיע יותר על הסגרת סובלן לידי הבלש האמריקני, השגריר האמריקני או המבקרים של היהודים האמריקנים. בין כה ובין כה העקרון הקדוש של „לא תסגיר" נעלם אי־שם מתחת למבקרים ולאגרות... יהודי דרום־אפריקה הציוניים כל־כך לא זכו להתחשבות כלשהי, ומבוכתם כבדה כמובן. והם מכנסים כינוסים ומפגישים הצהרות כמובן בנוסח של נאמנות אחת ויחידה למולדת אפריקה הדרומית היקרה והטובה. כאשר אמרנו: אין סוג אחד ומוגדר של אונס, אם כי „אנוסים" הם גם יהודי בריה"מ וגם יהודי ארה"ב ויהודי דרום־אפריקה. יש אנוס על פי הריבון, יש אנוס על דיבור־פה, יש אנוס בגוף, יש אנוס ברוח, ויש אנוס בלב ונפש, ויש שמנשקים ומחבקים את האנס...

אך מה שאינו מוטל בגדר ספק הרי הוא שליהודי דרום־אפריקה אלה ישנה הברירה, עדיין ישנה הברירה, להשתחרר מהמצב המחייב כסיוגפרנות, המחייב צביעות והמחייב גם להיות שותף במשטר של הפלייה שהנהנים ממנו בגוף, גם אם בוחלים בו בנפש היהודית. אוכלים חזיר, כביכול, ואונס ומלקקים את האצבעות ברצון ובחשק.

הלא זהו שנאמר בפרשת שבוע זה בהבנה נפלאה ובנבואה ממש על ידי אלה המדרשים שהתבאו בראש על לוט המתמהמה כשהוא עומד לצאת מסדום ולצאת? קצת בזוהמה, המלאכים־השליחים צריכים ממש לסחוב אותו! ? לוט מתמהמה. למה הוא מתמהמה. חזיל יודעו למה. הם דורשים מתמהמה מלשון „המיהה", לוט תמה על אותו עושר רב, על האבנים הטובות והמרגליות שילכו לאיבוד שם.

וכך יושבים הם שם, בני־אדם־אנו. ולאברהם אבינו, בארץ האבנים הטובות והמרגליות, בארץ שאולי היא אינה סבוסים ועמורה לפשעים, אך וודאי שתהא סבוסים ועמורה למהפכה שתתחולל שם ותשרוף ותשמיד הכל, אם הפיכה זאת הרע, אם הציבריזציה זאת אל קלוטיה. ולוט שלנו עדיין מתמהמה.

„הבוקר" — 16.11.62 — עמ' 3